

Temerrüt faizinden vergi mi ödeyeceğim?

Abdulkadir Kahraman

Üretim faktörü olarak sermaye

Ekonomik işleyişte bir ürün veya hizmetin oluşması üretim faktörlerinin bir araya getirilmesine bağlıdır. Sosyalist ve benzeri sistemler dışında, üretim faktörleri bir kişi veya kurumun kontrolünde olmayıp; farklı kişiler ve/veya kurumların sahipliğinde bulunmaktadır. Özü itibarıyla üretim sürecinde kullanılan faktörler türlerine göre üretimden pay alır. Örneğin üretim sürecinde borç veya kredi olarak kullanılan sermayenin getirisi “faiz” olarak adlandırılırken, sermayenin kullanım şekline bağlı olarak sermayedarın üretimden aldığı getiri farklılaşabilmektedir.

Ülkemizde yürürlükte bulunan Gelir Vergisi Kanunu’na göre faiz gelirlerinin de aralarında yer aldığı “menkul sermaye iratları”; nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden oluşan sermaye sahiplerinin elde ettiği “kâr payı, faiz, kira ve benzeri gelirler” olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, nakit para veya parayla temsil edilen sermayenin getirisi türlerinden biri “faiz” geliri olarak adlandırılmakta ve genel kural olarak vergiye tabi tutulmaktadır. Gelir sahibinin gerçek kişi veya tüzel kişi olmasına bağlı olarak vergileme esasları farklılaşmaktadır.

Temerrüt faizi nedir?

Peki temerrüt faizi nedir ve neden ödenir? Detaya girmeden önce, “temerrüt” kelimesinin anlamına bakalım. Türk Dil Kurumu sözlüğünde temerrüt, “herhangi bir sebebe dayanmaksızın borcu ödememekte direnme, direnme” olarak açıklanıyor.

Kelime anlamı dışında “faiz” ve “temerrüt faizi” kavramlarının hukuk sistemimizde yer aldığını ve kanunlarda tanımlandığını görüyoruz. Hukuk sistemimizin önemli kanunlarından biri olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “Borç İlişkisinin Hükümleri” bölümünde “faiz” ve “temerrüt faizi” düzenlenmiş olup; Kanun’un 88’inci maddesinin kenar başlığı “faiz”, 119’uncu maddesinin kenar başlığı ise “temerrüt faizi” ile ilgili hükümleri içermektedir. Bu maddelerin gerekçelerinde “faiz ve temerrüt faizi” ile ilgili düzenlemelere ilişkin “3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda yapılan son değişiklik dikkate alınarak, faiz oranının belirlenmesi yürürlükteki mevzuata bırakılmıştır” açıklaması bulunmaktadır. Buna ilave olarak, 6098 sayılı Kanun’un 122’nci maddesinde, alacaklının temerrüt faizini aşan zarara uğraması halinde, borçlunun alacaklının aşkın zararını da karşılamakla yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi’nin (“AYM”) 4.12.1984 tarih ve 3095 sayılı “Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun” ile ilgili E:1997/34, K:1998/79 sayılı iptal kararına bakıldığında faiz; kişi veya kurumların kullanımına terk ve tahsis edilen nakdî sermayeye karşılık sermaye sahibi lehine oluşan medenî bir “semere veya ivaz” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu kararda “temerrüt faizi, alacaklının zararını karşılamak amacıyla, sözleşmeden doğan edinimi taahhüdüne uygun biçimde süresinde, muaccel hale gelen borcu vadesinde ödemeyen borçlunun vadeden sonraki süreden yararlanmış olma sonucu alacaklı lehine doğan nakdî ödenti” şeklinde ifade edilmiştir.

Diğer taraftan, temerrüt faizi ile ilgili 3095 sayılı Kanun’un gerekçesi “edimini veya vadesinde borcunu ödemeyen kötü niyetli kişilerin bu davranışlarının önüne geçilmesi,

kanunî faiz ve temerrüt faizinin günün koşullarına uydurulması” olarak açıklanmıştır. Bahse konu Kanun’un 2’nci maddesine göre, paranın geri ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun sözleşme ile aksi kararlaştırılmadığı takdirde geçmiş günler için 2005/9831 sayılı ve 4.12.1984 tarihli Karar gereği yıllık %9 oranında temerrüt faizi uygulanması gerekmektedir. Ancak TCMB’nin önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslara uyguladığı oran %9’dan fazla ise arada sözleşme olmasa bile “ticarî işlerde temerrüt faizi” bu orana göre istenebilir.

Yargı kararlarında temerrüt

AYM’nin E.1997/34, K.1998/79 sayılı Karar ve 15.12.1998 tarihli kararında belirttiği üzere, yasal faiz veya temerrüt faizi oranlarının ülkemizdeki enflasyon ve enflasyona bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, hazine bonusu ve devlet tahvili faiz oranlarından düşük olması nedeniyle borcunu vadesinde ödemeyen borçlunun bu durumdan yararlandığı, alacaklının ise zarara uğradığı kabul edilmekte ve bu zarar karşılığı ödendiği kabul edilmektedir.

Benzer şekilde AYM’nin E.2008/58, K.2011/37 sayılı ve 10.2.2011 tarihli kararında da belirtildiği üzere Mahkeme; mülkiyete dahil alacağın vadesinde ödenmemesi nedeniyle alacak vadesi ile ödeme tarihi arasında geçen sürede enflasyondan kaynaklanan değer kaybı ile ortaya çıkan aşınma ile kişinin mülkiyetinin gerçek değeri azaldığı gibi, bahse konu sürede söz konusu varlığın tasarruf veya yatırım aracı olarak gelirinden mahrum kalınmakta, getirisinden faydalanmanın mümkün olmamasının kişilerin mülkiyet haklarını sınırlandırdığı görüşündedir. AYM’nin bu kararlarında yer alan Yargıtay kararlarında da benzer yaklaşımları görülmektedir.

Dolayısıyla hem yasa koyucunun iradesi hem de yargıya yansıyan uyuşmazlıklarla ilgili mahkeme kararlarında temerrüt faizi, “bir gelir veya irat” değil sermayeyi temsil eden para borcunun ödenmesi gereken vadede ödenmemesi nedeniyle “alacaklının zarara uğraması” ve bu zararın ülkenin içinde bulunduğu ekonomik konjonktür (enflasyon oranı ve enflasyona bağlı olarak ortaya çıkan faiz oranı gibi) dikkate alarak belli bir oranda olacağı anlayışına dayanmaktadır. Dolayısıyla, temerrüt faizinin ödenmesi gerekçesi özünde alacaklının uğradığı zararın tazmininden ibarettir.

Temerrüt faizi vergilenir mi?

Maliye İdaresi ise genel olarak mahkeme kararlarına istinaden yapılan faiz ödemelerini “alacak faizi” kapsamında değerlendirmek suretiyle vergilendirme eğilimindedir. Örnek vermek gerekirse Gelir İdaresi Başkanlığı B.07.GEL.0.40/4041-33/57420 sayı ve 30.12.1997 tarihli özalgede özetle; “mal sahipleri adına ödenecek işgal tazminatının Gelir Vergisi Kanunu’nun 94’üncü maddesi uyarınca gelir vergisi stopajına tabi olmadığı, ancak kira gelirinden ayrı olarak mahkeme tarafından ödenmesine hükmedilen %30 oranındaki yasal faiz oranındaki işgal tazminatının alacak faizi niteliğinde olması nedeniyle Gelir Vergisi Kanunu’nun 85, 86 ve 87’nci maddelerine göre menkul sermaye iradı olarak yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmesi gerektiği” görüşündedir.

Borçlunun aldığı borcu geri ödemede temerrüde düşmesi üzerine, alacaklı tarafından başlatılan “temerrüt faizi” talepli uyuşmazlıklarda borçlu aleyhine verilen mahkeme kararı üzerine alacaklılar genellikle icra takibi ile alacağı ve temerrüt faizini tahsil edebilmektedir. Bu süreçte icra müdürlükleri tarafından çıkarılan icra emirlerinde de takip tutarları, asıl

alacak dışında temerrüt faizine ilişkin “işlemiş faiz” kullanımı da vergi idaresinin vergileme yaklaşımında etkili olabilmektedir.

Ancak yukarıda yer verilen yasa koyucunun iradesi ve AYM karar gerekçelerinden de anlaşılacağı üzere “temerrüt faizi”, kişinin mülkiyetindeki alacak konusu parayı zamanında alamaması nedeniyle uğradığı “zarar karşılığı” ödenmektedir. Hatta kişinin “temerrüt faizini” aşan zararını delilleriyle mahkemeye sunması halinde aşkın zararının da karşılanması kanun hükmü gereğidir. Bu nedenlerle, temerrüt faizleri vergi matrahına dahil gelir olmadığı kanaatindeyiz. Yapılan ödemenin “temerrüt faizi” olarak adlandırılması, vergilenmesi sonucunu doğurmamalıdır.

İdarenin “temerrüt faizi” ödemelerini “alacak faizi” sayma yaklaşımını karşısında alacaklıların bu hususu kendi vergi danışmanları ile değerlendirerek karar vermelerini öneririz.

Temerrüt faizi gelir değil, sermaye kaybı karşılığıdır.

Bu yazı Ekonomist dergisinin 26 Temmuz 2020 tarihli 2020/23. sayısında yayınlanmıştır.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.